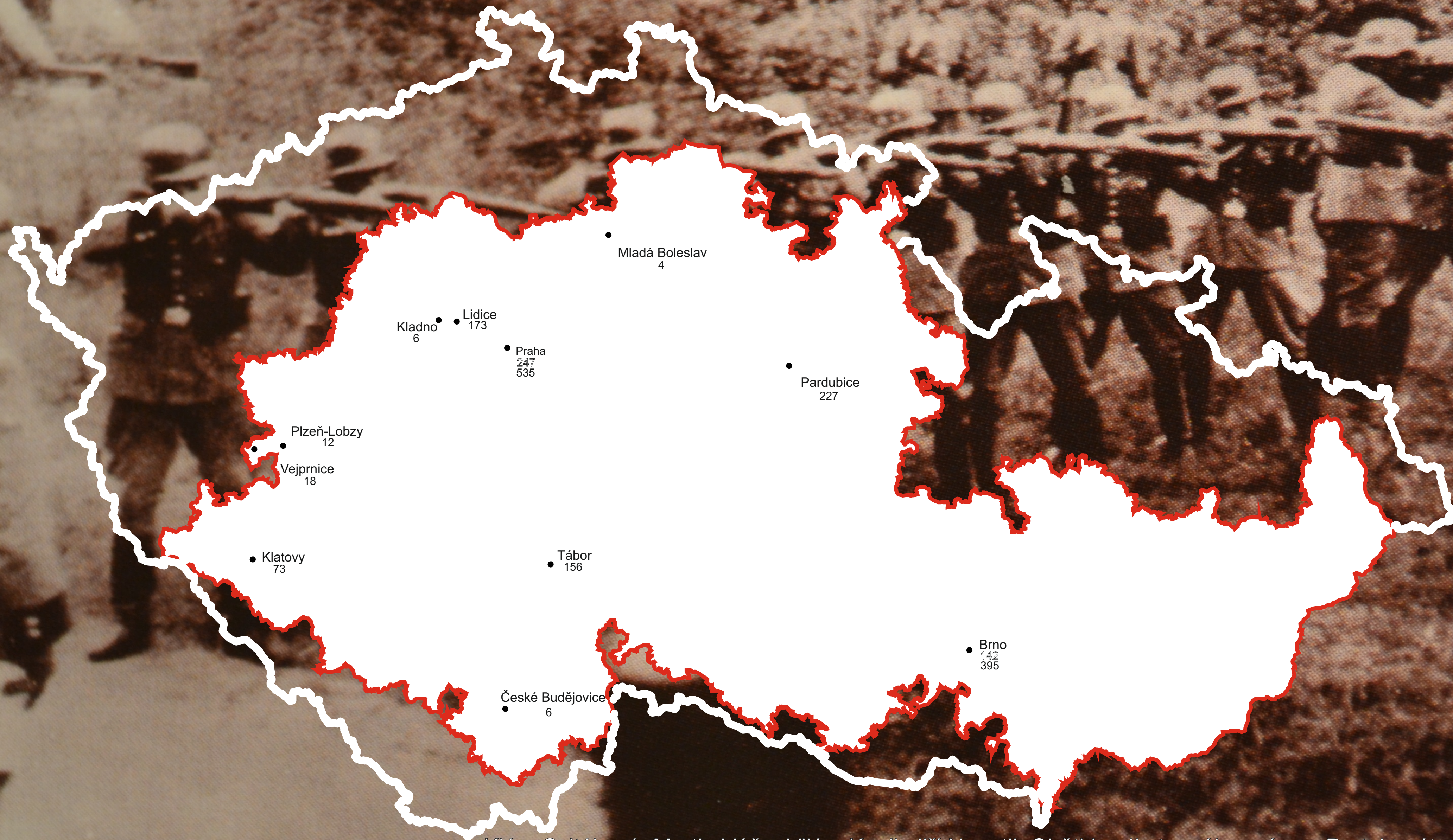

Popravení v Protektorátu za 1. a 2. stanného práva

Klára Svitáková, Martin Váňa, Vilém Knoll, Jiří Nenutil: Oběti I. a II stanného práva v Protektorátu. Realizováno z projektu SGS-2013-052 "Právní skutečnosti nacistické okupace a jejich důsledků" řešitel JUDr. Vilém Knoll, Ph.D.

„[Odbojové hnutí] bylo mnohem rozsáhlejší a nebezpečnější než se vůbec dalo očekávat... dopadli jsme v uplynulém období asi 90 krátkovlnných vysílačů ... jestliže uvádíme, že počet rozsudků [smrti] stanných soudů činí přibližně 400 až 500, zatímco počet zatčených byl a je mezi 4000 a 5000, pak vám bude jasné, že zde šlo o organizaci, pro níž je příznačné, což musím zdůraznit, že lidé, kteří byli zatčeni a odsouzeni k smrti, byli vesměs lidé vysokých duševních kvalit, byl to vedoucí aparát!“

Reinhard Heydrich projevu 4. února 1942

První stanné právo

Výnos Adolfa Hitlera z 27. září 1941 RGBl./1941 pověření vedení úřadu říšského protektora šéfa RSHA Reinharda Heydricha. Ještě 27. září 1941 v ranních hodinách přicestoval do Prahy se svým personálem a ještě odpoledne toho dne se ujal úřadu. Oficiální převzetí funkce proběhlo na Pražském hradě příští den.

Dle Hitlerova výnosu ze 16. března 1935 byl Protektorát autonomní a samosprávný, což výslovně říká článek 3 tohoto výnosu. Nad tímto stavem měl pouze dohlížet říšský protektor (článek 5).

Vládní nařízení č. 14/1942 Sb. z 15. ledna 1942 o nové organizaci některých ústředních úřadů a č. 80/1942 Sb. ze 4. března 1942 o správní působnosti vlády a zastupování jejích členů.

Říšský protektor odvozoval své normotvorné pravomoci od Hitlerova výnosu o Protektorátu. Dle tohoto výnosu článku 5 odstavce 4. mohl v nebezpečí prodlení vydávat nařízení nutná ve společném zájmu s říší. Jeho pravomoci byly dále upevněny vydáním nařízení ze dne 7. června 1939 RGBl./1939 o zákonodárném právu v Protektorátu, na jehož základě mohl autonomní právo měnit, v případě nebezpečí prodlení tvořit ve formě právních předpisů svého druhu, pokud nebylo ve společném zájmu s říší.

Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě ze dne 27. září 1941 o vyhlášení civilního výjimečného stavu. Toto nařízení dovolovalo vyhlášení tohoto říšskému protektorovi vyhlásit civilní výjimečný stav a legalizovalo tak odchylky od platného práva, zároveň mu pak dovolovalo nutná opatření delegovat na jemu podřízené orgány.

Již následující den byl výnosem tento stav vyhlášen:

-od 28. září 1941 od 12:00 v obvodech oberlandrátů Praha, Brno, Moravská Ostrava, Olomouc, Hradec Králové a Kladno
-od 1. října 1941 od 19:00 politické okresy oberlandrátů Zlín, Hodonín, Uherský Brod a Uherské Hradiště
-od 1. prosince 1941 výjimečný stav zrušen, trvá pouze v oberlandrátech Praha a Brno, tam zrušen 20. ledna 1942

Stanný neboli **náhlý soud** definuje Ottův naučný slovník jako soud mimořádný, jímž má být dosaženo účinku odstrašujícího, koná se způsobem svrchovaně úsečným, a zvláště trest, byl-li obžalovaný odsouzen, bývá téměř okamžitě a neodvolatelně vykonán. Tento typ řízení, zná již Řád trestní rakouský z r. 1873, který obsahuje příslušná ustanovení v §§ 429. až 446.

Od 28. září 1941 do 20. ledna 1942 fungovaly zvláštní stanné soudy, soudy ustanovoval říšský protektor, skládaly se z příslušníků bezpečnostní policie a bezpečnostní služby, ve zvláště komplikovaných případech byl možný přesun řízení k Lidovému soudnímu dvoru v Berlíně, např. generál Eliáš, primátor Klíma.

Nešlo o soudní řízení v pravém slova smyslu, jejich činnost byla pouze formální. Gestapo podalo návrh a předseda soudu je většinou jen podepsal. Nebylo výjimkou, že předseda stanného soudu byl nadřízeným samotného navrhovatele. Takováto konstrukce řízení nejen, že odporuje obecným zásadám spravedlivého procesu, ale přímo popírá možnost dobrat se pravdy a spravedlnosti. Proti těmto rozsudkům nebylo odvolání.

Stanné soudy - rozsudky:

-osvobození
-trest smrti - okamžitý výkon, Praha Ruzyňská jízďárna, Brno - Kounicovy koleje, od prosince 1941 Maunthausen
-předání gestapu fakticky znamenalo deportaci do koncentračního tábora

Mezi 25. Zářím 1941 a 20. Lednem 1942 bylo stannými soudy vyneseno 486 trestů smrti, 2242 trestů deportace, osvobozena byla jen nepatrná část obviněných.

27. května 1942 atentát

Druhé stanné právo

Výnos říšského protektora v Čechách a na Moravě ze dne 27. května 1942 o vyhlášení civilního výjimečného stavu:

-článek 1 „Na podkladě §1 nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o vyhlášení civilního výjimečného stavu ze dne 27. září 1941 se s okamžitou účinností vyhláší civilní výjimečný stav nad celým Protektorátem Čechy a Morava.“

-článek 2 „Na podkladě §2 výše uvedeného nařízení nařizují: Kdo osoby, které měly účast na spáchání atentátu přechovává, anebo jim poskytuje pomoc, anebo má vědomost o jejich osobě, nebo o jejich pobytu, neučiní žádné oznámení, bude zastřelen se svou rodinou.“

- dle principu kolektivní odpovědnosti byly smazány z mapy obce Lidice a Ležáky

- opětovné zintenzivnění práce stanných soudů

Výnos říšského protektora o zrušení výjimečného civilního stavu v Protektorátu Čechy a Morava z 3. července 1942

„§1 Civilní výjimečný stav vyhlášený pro celý Protektorát Čechy a Morava mým výnosem ze dne 27. května 1942 se ruší s účinností od 19. hodiny dne 3. července 1942.“

„§2 Stanné soudy však zůstanou příslušny pro odsouzení trestných činů spáchaných v přímé souvislosti s atentátem na SS-Obergruppenführera Heydricha.“

- 29. září 1942 byli v nepřítomnosti odsouzeni všichni zatčení příbuzní atentátníků a lidí, kteří jim pomáhali. Celkem to bylo 252 osob.